

ภาษาบาลี ๑ คำ คติธรรมประจำสัปดาห์ “ชาลินี --- ตัณหาเปรียบเหมือนข่าย”

ชาลินี อ่านตามภาษาบาลีว่า ชา - ลี - นี เขียนเป็นไทยได้ว่า ชาลินี แปลว่า ข่าย, สิ่งที่รวบรัดตรึงตราไว้ เป็นอีกคำหนึ่งที่แสดงถึงความเป็นจริงของตัณหาหรือโลภะซึ่งเป็นความอยาก ความติดข้องต้องการ ที่รวบรัดตรึงตราไว้ในสิ่งที่ติดข้อง แล้วก็ไม่ทำให้ออกจากสังสารวัฏฏ์ ทำให้มีการเวียนว่ายตายเกิดต่อไป เกิดแล้วตาย ตายแล้วเกิดไปเรื่อยๆ ไม่พ้นจากทุกข์

ข้อความในธัมมปทัฏฐกถา อรรถกถา ขุททกนิกาย คาถาธรรมบท แสดงความเป็นจริงของตัณหาที่ชื่อว่า ชาลินี ไว้ดังนี้

“ขึ้นชื่อว่าตัณหานั่น ชื่อว่า ชาลินี เพราะวิเคราะห์ว่า มีข่ายบ้าง มีปกติทำซึ่งข่ายบ้าง เปรียบด้วยข่ายบ้าง เพราะอรรถว่า รวบรัดตรึงตราผูกมัดไว้”

ปกติในชีวิตประจำวันของบุคคลผู้ที่ยังมีกิเลสอยู่ อกุศลย่อมเกิดมากกว่ากุศล จะรู้หรือไม่ก็ตาม ความจริงก็เป็นอย่างนี้ แต่ส่วนใหญ่จะไม่รู้ว่าเมื่อเกิดอกุศลเกิดมากกว่ากุศล อาจจะสำคัญผิดด้วยเข้าใจว่ามีกุศลมาก

อกุศลเกิดขึ้นตามเหตุตามปัจจัย เป็นอย่างนี้มาแล้วนับชาติไม่ถ้วนในสังสารวัฏฏ์ โดยเฉพาะตัณหาหรือโลภะ ซึ่งมีชื่อเรียกมากมาย เช่น นันทิ (ความเพลิดเพลิน) รากะ (ความกำหนัด) อภิขมา (ความเพ่งเล็งอยากได้) วาณะ (เครื่องร้อยรัด) รุจิ (ความยินดี) อาลยะ (ความอาลัย) วิสัฏฐิกา (สภาพที่ชานไปในอารมณ์) เป็นต้น รวมถึง ชาลินี ซึ่งหมายถึง ข่าย เป็นสภาพที่รวบรัดตรึงตราหรือผูกมัดไว้ แต่ทั้งหมดหมายถึงสภาพธรรมอย่างเดียวกัน เป็นสภาพที่ติดข้องยินดีพอใจในรูป เสียง กลิ่น รส และสิ่งที่กระทบสัมผัสกาย รวมถึงความติดข้องยินดีพอใจในนามธรรมและรูปธรรมที่เคยยึดถือว่าเป็นสัตว์ เป็นบุคคล เป็นตัวตนด้วย ตัณหาหรือโลภะย่อมสะสมมากขึ้นทุกครั้งที่โลกมูลจิต (จิตที่มีโลภะเป็นมูล) เกิดขึ้น เมื่อมีเหตุมีปัจจัย ตัณหาก็ก่อขึ้นทำกิจหน้าที่ และถ้าสะสมมากขึ้น มีกำลังมากขึ้น ย่อมจะเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้กระทำอกุศลกรรมประการต่างๆ เบียดเบียนผู้อื่นให้เดือดร้อนได้ ฆ่าสัตว์ก็ได้ ลักทรัพย์ก็ได้ ประพฤติผิดในกามก็ได้ เป็นต้น ในขณะที่กระทำอกุศลกรรม ตนเองย่อมเดือดร้อน เพราะขณะนั้นได้สะสมอกุศล สะสมกิเลสอันเป็นเครื่องแผดเผาจิตใจให้เร่าร้อน สร้างเหตุที่ไม่ดีให้กับตนเอง และเมื่ออกุศลกรรมที่ได้กระทำแล้วถึงคราวให้ผล ก็ทำให้ตนเองประสบกับความทุกข์ ความเดือดร้อน ได้รับสิ่งที่ไม่น่าปรารถนาไม่น่าใคร่ไม่น่าพอใจ สามารถทำให้เกิดในอบายภูมิได้ อันเป็นผลของอกุศลกรรมที่ตนได้กระทำแล้วนั่นเอง เพราะเหตุว่าอกุศลกรรม ให้ผลเป็นทุกข์เท่านั้น จะให้ผลเป็นสุขไม่ได้เลย และจะโทษใครก็ได้ด้วย

ถ้าเป็นผู้ถูกครอบงำด้วยตัณหาแล้ว จะให้ทำอะไรๆ ก็ทำ ซึ่งเป็นอกุศลของตนเอง ตัณหาที่มีอยู่ในใจ เป็นเหมือนกับผู้คอยสั่งให้ทำสิ่งนั้น สิ่งนี้ ครอบงำให้แสวงหา ให้ทำสิ่งต่างๆ ผู้นั้นก็จะเป็นไปตามอำนาจของ ตัณหาหรือโลภะโดยตลอด

พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงแสดงลักษณะของธรรมโดยละเอียด แม้แต่ตัณหา ถ้าไม่ทรงแสดงไว้โดยละเอียด จะไม่ทราบเลยว่าวันหนึ่งๆ มากไปด้วยตัณหาเพียงใด ซึ่งปรากฏในอาการต่างๆ มากมาย

ตัณหาเป็นเรื่องที่ละเอียดมาก บางคนอาจจะไม่มีอาการของความละโมภ ความอยาก ความต้องการ ความหวังให้ปรากฏทางกาย ทางวาจา แต่มีทางใจ แม้แต่ความคิดที่เกิดขึ้น ก็เพราะมีความต้องการเป็นปัจจัย เพราะฉะนั้น บางคนอาจจะมีอาการกระทำทางกายหรือคำพูดทางวาจาอาจจะดูน่าเลื่อมใส แต่ว่าใจจริงของบุคคลนั้น ใครจะรู้ว่า มีความหวัง มีความละโมภโลภมาก มีความปรารถนา มีความต้องการอะไร หรือเปล่า? แต่บุคคลผู้ที่อบรมเจริญปัญญา ต้องเห็นโทษของอกุศลอย่างละเอียด แล้วก็ควรที่จะขัดเกลา เพราะถ้ายังเป็นผู้ที่ไม่อ้อมในตัณหา ก็ไม่มีวันที่จะหมดตัณหาได้ แต่ถ้าเป็นผู้ที่ไม่อ้อมในกุศลธรรม ไม่อ้อมในการอบรมเจริญปัญญา เพื่อที่จะขัดเกลากิเลสจริงๆ วันหนึ่งก็สามารถที่จะถึงการดับตัณหาได้ในที่สุด

ข้อสำคัญ ต้องเห็นตัณหาตรงตามความเป็นจริงว่า เป็นสภาพธรรมที่ควรที่จะขัดเกลาละคลายให้เบาบาง แต่การที่จะละคลายขัดเกลادتัณหาให้เบาบาง เป็นสิ่งที่ละเอียด และยากมาก ซึ่งจะต้องมีความเข้าใจถูกเห็นถูกจริงๆ เพราะลักษณะของตัณหานั้น เป็นอกุศล หนัก เดือดร้อน ดิ้นรน กระสับกระส่าย ไม่สงบ ไม่ว่า ตัณหาจะเกิดขึ้นในขณะใด ก็ทำให้จิตกระสับกระส่าย หวั่นไหว เดือดร้อนตามกำลังของตัณหา แสวงหา ในสิ่งที่ต้องการ แสวงหามาเพื่อทุกข์ แสวงหามาเพื่อความเดือดร้อน แสวงหามาเพื่อความลำบาก แสวงหามาเพื่อความไม่สงบ นี่คือความเป็นจริงของตัณหา ซึ่งเป็นธรรมที่เกิดเพราะเหตุปัจจัย ไม่อยู่ในอำนาจบังคับบัญชาของใครทั้งสิ้น และที่สำคัญ ตัณหานี้เองย่อมรวบรัดร้อยรัดตรึงตราเหล่าสัตว์ไว้ในสังสารวัฏฏ์ トラบไต่ที่ยังไม่สามารถดับตัณหาได้ ก็ยังคงเวียนว่ายตายเกิดต่อไป

ข้อที่น่าพิจารณาคือ ตัณหา ความอยากความต้องการ ความติดข้องยินดีพอใจ เกิดขึ้นเป็นไปในชีวิตประจำวันนั้น ไม่ใช่สิ่งที่น่าอัศจรรย์ แต่สิ่งที่น่าอัศจรรย์คือ บุคคลผู้มีตัณหา แต่สะสมศรัทธามาที่เห็นประโยชน์ของพระธรรม มีการฟังพระธรรม ศึกษาพระธรรม อบรมเจริญปัญญา ขัดเกลากิเลสของตนเอง จนกระทั่งสามารถดับตัณหาได้ นี่คือน่าอัศจรรย์ กว่าที่จะถึงความน่าอัศจรรย์นี้ได้ ก็ต้องได้ฟังได้ศึกษาพระธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดง เพราะพระธรรมทั้งหมดที่พระองค์ทรงแสดง เป็นไปเพื่อละโดยตลอด กล่าวคือเพื่อละความติดข้องยินดีพอใจจนหมดสิ้น ไม่ต้องมีการเกิดอีกในภพใหม่ ไม่ต้องเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏฏ์อีก ถึงความเป็นผู้สิ้นทุกข์โดยประการทั้งปวง หนทางนี้ คือหนทางแห่งการอบรมเจริญปัญญา เป็นไปเพื่อละกิเลสทั้งหลายทั้งปวงอย่างแท้จริง และเป็นหนทางที่จะต้องอาศัยกาลเวลาที่ยาวนานในการค่อยๆ สะสมความเข้าใจถูกเห็นถูกไปที่ละเล็กทีละน้อยอย่างมั่นคง ซึ่งจะขาดการฟังพระ

ธรรมศึกษาพระธรรมเป็นปกติในชีวิตประจำวันไม่ได้เลย ทุกครั้งที่มีโอกาสฟังพระธรรม ย่อมจะทำให้
ความเข้าใจถูกเห็นถูกค่อยๆ เจริญขึ้น สะสมเป็นที่พึ่งต่อไป จนกว่าจะถึงความสมบูรณ์พร้อมในที่สุด

ชมรมบ้านธัมมะ มศพ. : www.dhammahomefellowship.com, โทร. ๐๘๑-๘๓๒๐๕๗๗